

# Toisen asteen ammatillisten koulutusvalintojen sukupuolittuminen ja nuorten epätyypilliset valinnat

Virve Murto, Atte Vieno, Alina Inkinen, Rasmus Reinikainen ja Juhani Saari,  
Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus

## Sukupuolittuneita koulutusvalintoja voidaan purkaa antamalla nuorille tietoa ja tukea toisivalintojen mahdollistamiseksi

Suomalaisnuorten koulutusvalinnat ovat voimakkaasti sukupuolittuneita, ja sukupuolen mukaista eriytymistä tapahtuu erityisesti siirryttäessä perusasteelta toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Toisen asteen koulutusaloista tekniikan ja liikenteen ala sekä luonnontieteen ala ovat vahvasti miesvaltaisia, kun taas sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, humanistinen- ja kasvatustieteiden ala sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousala ovat vahvasti naisvaltaisia. Koulutusalojen sisällä sukupuolittuminen on kuitenkin vahvempaa kuin mitä tilastoista ilmenee. Jo perusasteella tulisi vaikuttaa nuorten mielikuviin eri ammattialoista ja niiden jakautumisesta sukupuolen mukaan, ja nuorille tulisi jakaa tietoa sukupuolittumisesta, siihen vaikuttavista tekijöistä ja sen seurauksista. Näin entistä useammat nuoret voisivat tehdä aiempaa tiedostavampia koulutus- ja uravalintoja.

Purkutalkoot-hankkeessa saadut tutkimustulokset osoittavat, että ammatillisella toisella asteella hakeutumista omalle sukupuolelle epätyypilliselle alalle selittävät niin rakenteelliset, alueelliset kuin yksilön omaan elämään liittyvät tekijät. Yksilötason tekijöistä tärkeiksi nousivat vanhempien koulutus- ja ammattiasema, ikään ja elämänvaiheeseen liittyvät tekijät, äidinkieli sekä oma vapaa-ajan harrastuneisuus.

Toimenpiteiksi koulutuksen ja sen myötä alojen sukupuolittumisen purkamiseksi ehdotetaan:

1. Perusasteen koulutuksen aikana nuorille vahvistetaan näkemystä ja ymmärrystä, että missä tahansa ammatissa tai työtehtävässä voi toimia yksilöllisten valintojen mukaisesti sukupuolesta riippumatta. Nuorille ja heidän vanhemmille jaetaan enemmän tietoa sukupuolittumisesta syineen ja seurauksineen.
2. Kehitetään keinoja poikien koulutus- ja uranäkymien monipuolistamiseksi.
3. Alueellisen elinkeinoelämän ja koulujen strategista yhteistyötä stereotyyppisten ammattikäsitteiden purkamiseksi vahvistetaan.
4. Tehostetaan tukea muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuville koulutus- ja uravalintojen tekemiseen.
5. Nuorten monipuolista ja sukupuolisidoksetonta vapaa-ajan- ja harrastustoimintaa tuetaan sekä koulujen kautta että koulujen ulkopuolella.

## Ammatillisten koulutusvalintojen sukupuolittuminen ongelmana

Suomessa työmarkkinat ja nuorten koulutusvalinnat ovat vahvasti jakautuneet sukupuolen mukaan. Tilastojen perusteella naiset suuntautuvat miehiä selvästi useammin sosiaali- ja terveysaloille ja kasvatusaloille. Miehet puolestaan hakeutuvat naisia useammin teknisille aloille. Jakautuminen on eurooppalaisessa vertailussa suurta: koulutusvalinnat ovat Suomessa EU-maista vahvimmin eriytyneet sukupuolen mukaan ja työmarkkinat ovat viidenneksi sukupuolituneimmat. Näin siitä huolimatta, että niin Suomessa kuin muissakin Pohjois-Euroopan maissa naisten koulutustaso on korkea ja työmarkkinoille osallistuminen on yleistä, syrjinnän vastaista lainsäädäntöä on kehitetty ja sukupuolten tasa-arvon on yleisesti nähty kehittyneen. (Smyth & Steinmetz 2008; Euroopan komissio 2009; European Institute for Gender Equality 2017.)

Sukupuolen perusteella tapahtuvan eriytymisen taustalla vaikuttavat yhteiskunnan rakenteiden ja alueellisten tekijöiden lisäksi muun muassa stereotyyppiset käsitykset sukupuolirooleista. Naisiin kohdistuu edelleen miehiä suurempia kulttuurisia odotuksia hoivasta, ja äidit kantavat yhä nykyäänkin suurempaa vastuuta työn ja perheen yhteensovittamisesta (mm. Närvi 2014). Historiallisen, jo maatalousyhteiskunnan aikana syntyneen ja hyvinvointi- ja palveluyhteiskuntaan siirtymisen vahvistaman jaottelun naisten ja miesten töistä ja koulutuksista voidaan näin ajatella olevan yhä voimissaan (Bergholm 2011; Lipponen 2006). Se on nähty ongelmalliseksi, koska sukupuolen mukaan eriytyneet koulutus- ja työmarkkinat ylläpitävät muun muassa naisten ja miesten välisiä eroja ansioissa ja eläkkeissä. Lisäksi ne saattavat aiheuttaa työvoimapuutaa ammateissa, joissa yksi sukupuoli on hallitseva. (Euroopan komissio 2015.)

Nuorten kohdalla eriytyminen ja sen taustalla vaikuttavat tekijät ovat haitallisia, koska ne ohjaavat nuoria jo ennestään sukupuolittuneille aloille. Käsitykset sukupuolieroista välittyvät socialisaation kautta jo pienille lapsille, jolloin vanhempien, koulutuksen, yhteisöjen ja median tavat esittää sukupuolta ohjaavat osaltaan nuorten koulutusvalintoja iässä, jossa sukupuolen ja identiteetin kytkös on erityisen voimakas (Bieri ym. 2016). Myös nuorten omat mielikuvat ammateista ja niiden sukupuolisidonnaisuudesta ovat merkityksellisiä nuorten tehdessä valintoja. Ammattikäsitusten syntyyn vaikuttavat sukupuoli-identiteetin, sukupuolirooleja koskevien käsitysten ja historiallisen kontekstin lisäksi minäkäsitykseen, sosiaalisiin suhteisiin, harrastuksiin, koulumenestykseen ja -instituutioon, sosioekonomiseen asemaan ja mediaan liittyvät tekijät (Steinmetz 2012). Yhteiskunnan rakenteet ja alueelliset tekijät puolestaan tarjoavat ja rajoittavat nuorten mahdollisuuksia tehdä koulutukseen ja sen myötä ammattiin liittyviä valintoja.

Käsillä olevassa Purkutalkoot-hankkeen katsauksessa **keskitytään tekijöihin, jotka kytkeytyvät nuorten epätyypillisiin toisen asteen ammatillisiin koulutusvalintoihin**. Jatkokoulutukseen sijoittuminen koulutusasteittain -tilaston analyysi<sup>1</sup> osoitti, että alavalintojen sukupuolitummista ilmenee kaikissa koulutussiiirtymissä. Toisen asteen ammatillinen koulutus nostettiin keskiöön, sillä **sukupuolittuneet valinnat olivat yleisimpiä siirryttäessä yhdeksänneltä luokalta ammatilliselle toiselle asteelle**. Epätyypilliseksi nuoren tekemä koulutusvalinta määriteltiin silloin, kun koulutusalan tai -nimikkeen opiskelijoista yli 80% edusti eri sukupuolta kuin valinnan tehnyt nuori itse.

<sup>1</sup> Kontingenssikertoimilla analysoitiin koulutusvalintojen sukupuolivinoumaa opintoalan tarkkuudella vuosina 2013-2014.

## Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tässä esitettävät tutkimustulokset pohjautuvat Tilastokeskukselta saatuihin tietoihin **vuosina 2009–2011 ammatillisella toisella asteella aloittaneista opiskelijoista** ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön Otus sr:n yhdessä Sakki ry:n kanssa toteuttamaan **Amisbarometriin vuodelta 2015**. Aloittaneiden opiskelijoiden kokonaisaineistosta kävi ilmi muun muassa opiskelijoiden ikä, asuinpaikka ja äidinkieli, ja analyysejä varten aineistoon yhdistettiin opiskelijoiden vanhempien koulutusta, työmarkkina-asemaa sekä tulotasoa kuvaavia tietoja. Amisbarometri puolestaan on laajin ja kattavin ammattiin opiskeleville nuorille tehty kyselytutkimus Suomessa. Vuoden 2015 kyselyyn vastasi kaikkiaan vajaat 21 000 opiskelijaa, ja kysely kattoi yli 80 % Suomen ammatillisista oppilaitoksista. Painotettu aineisto edustaa kattavasti opiskelijoita, jotka suorittavat ammatillista perustutkintoa entisillä nuorisolinjoilla Manner-Suomessa.

Tutkimusmenetelminä on käytetty kuvailevaa tarkastelua ja monimuuttujamalleja<sup>2</sup>. Rekisteriaineiston avulla ennustettiin miesten opiskelua naisvaltaisissa ja naisten opiskelua miesvaltaisissa koulutusnimikkeissä, ja selittävinä tekijöinä käytettiin äidinkieltä, vanhempien koulutus- ja ammattiasemaa, koulutuksessa aloittamisen ikää sekä alueellisia tekijöitä (koulutustarjonta, opiskelijan kotiseutukunnan elinkeinorakenne, koulutuksen perässä muuttaminen). Alueellisia tekijöitä tarkasteltiin suhteessa koulutuksissa aloittaneiden kotipaikkatietoon, joka yleistettiin seutukuntatasolle<sup>3</sup>. Amisbarometrin kohdalla epätyypillistä valintaa selitettiin vapaa-ajan harrastuneisuuteen liittyvillä tekijöillä. Tulosten tulkinta nojautuu sukupuolittuneita ammattikäsitteitä käsitteleviin yhteiskuntatieteellisiin julkaisuihin ja sukupuolen mukaista eriytymistä selittäviin teoriaperinteisiin (rationaalisen valinnan teoria, sosiologis-feministinen teoriaperinne ja instituutioteoriat).

## Nuorten koulutusvalinnat edelleen sukupuolittuneita

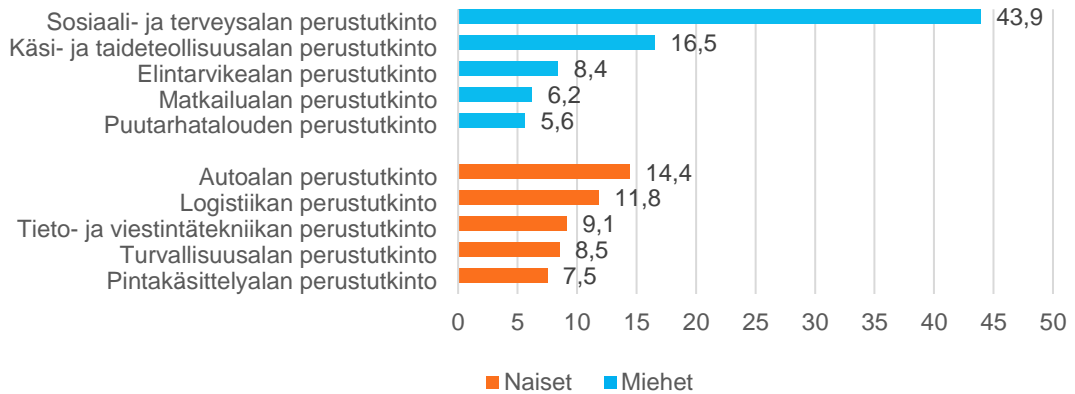
Tutkimustulokset vahvistavat nuorten naisten ja miesten tekevän erilaisia koulutusvalintoja. Vuosina 2009–2011 uusilla alle 30-vuotiailla toisen asteen ammatillisilla opiskelijoilla nais-enemmistöisiä aloja olivat sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, humanistinen- ja kasvatustieteiden ala sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousala. Miesvaltaisia aloja taas olivat luonnontieteiden ala, turvallisuusala sekä tekniikan ja liikenteen ala. Näin myös nuorten epätyypillisten valintojen voidaan ajatella kohdistuvan selkeästi tietyille, perinteisille nais- ja miesaloille.

Tarkempi analyysi kuitenkin osoitti, että lähes jokaisen koulutusalan sisällä oli yksi tai useampi vastakkaiseen suuntaan sukupuolittunut opintoala ja/tai tutkinto, jolloin epätyypillinen valinta osoittautui näennäiseksi, ja kyse oli tyyppillisestä valinnasta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan sisällä liikuntapaikan ohjaajaksi koulututtavat olivat kaikki miehiä. Luonnonvara- ja ympäristöalalla puolestaan puutarhatalous oli selkeästi naisvoittoinen. Alojen sisäinen sukupuolittuneisuus tuokin esiin koulutuksen luultua voimakkaamman sukupuolen mukaisen eriytymisen.

Amisbarometrin (N=20840) analyysissä havaittiin, että nuorten hakeutuminen epätyypillisille aloille oli jokseenkin yhtä yleistä naisilla (8,5 %) ja miehillä (9,6 %), mutta naisilla epätyypillisten perustutkintojen kirjo oli suurempi. Miehillä selvästi yleisin oli sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, naisilla taas autoalan perustutkinto ja logistiikan perustutkinto. Tätä osaltaan selittää teknisten alojen suurempi eriytyminen koulutusnimikkeittäin. Naisten ja miesten viisi epätyypillistä perustutkintoa ja niiden osuudet kaikista epätyypillisistä valinnoista näkyvät kuviossa 1.

<sup>2</sup> Logistinen regressioanalyysi ja logistinen ANOVA.

<sup>3</sup> Seutukunta on luonnollinen työssäkäynti- sekä alueellista koulutustarjontaa kuvaava analyysiyksikkö, ja siihen linkitettiin alueellisen elinkeinorakenteen painotuksia kuvaavia indikaattoreita.



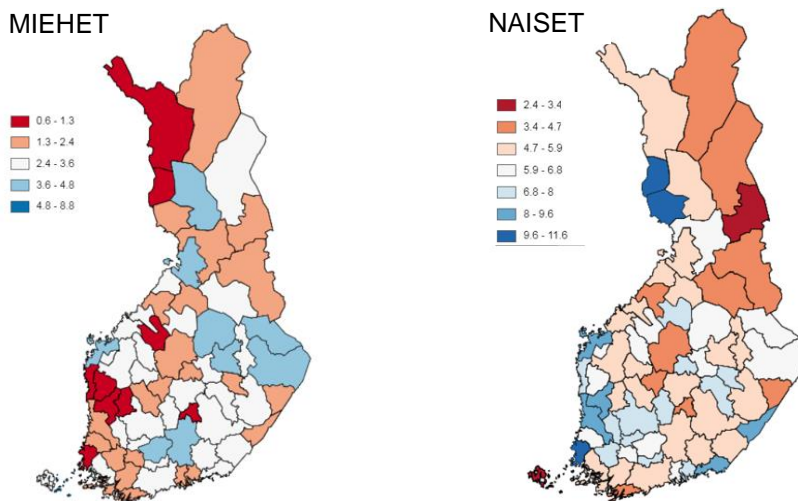
Kuvio 1. Miesten (N=1058) ja naisten (N=722) viisi epätyypillisintä perustutkintoa ja niiden osuus (%) epätyypillisistä valinnoista.

## Nuorten miesten ja naisten epätyypillisiin ammatillisiin koulutusvalintoihin kytkeytyy osin erilaisia tekijöitä

Nuorten miesten ja naisten hakeutumiseen epätyypilliselle alalle kytkeytyy osin erilaisia tekijöitä, eli sukupuolittumisen taustatekijät ovat vaikutuksiltaan sukupuolittuneita. Alla tarkemmin esitellyt tulokset kuvastavat näiden tekijöiden ja niiden vaikutusten moninaisuutta.

### Asuinpaikalla on merkitystä – naisilla vaikuttaa elinkeinorakenne, miehillä työmarkkinoiden koko

Naisten ja miesten hakeutumisessa omalle sukupuolelle epätyypilliselle alalle havaittiin olevan suuria alueellisia eroja. Miehillä epätyypillinen valinta oli yleisempää Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa, ja vähäistä länsirannikolla. Länsirannikolla taas naiset hakeutuivat usein miesvaltaisille aloille. Selvästi suurinta naisten hakeutuminen epätyypillisille aloille oli Kemi-Tornion seutukunnassa ja Torniolaaksossa. Kuviossa 2 on esitetty seutukunnittain miesten ja naisten osuudet, jotka olivat aloittaneet opiskelun omalle sukupuolelle epätyypillisellä alalla.



Kuvio 2. Epätyypillisten koulutusvalinnan tehneiden miesten ja naisten osuus (%) seutukunnittain hakeutumista edeltävän kotipaikkakunnan mukaan.

Alueellisia tekijöitä selittävän mallin perusteella näyttää siltä, että naiset hakeutuvat miesvaltaisille teollisuuden ja rakentamisen toimialoille silloin, kun näiden toimialojen osuus kotipaikkakunnan elinkeinorakenteesta on suuri. Miesten hakeutumista puolestaan selitti parhaiten miehen kotipaikkakunnan työmarkkinoiden koko. Tulokset tukevat ajatuksia siitä, että naisilla ammatillisten sukupuolirajojen ylittäminen kytkeytyy yhtäällä pitkään historialliseen perinteeseen ja toisaalta hyväpalkkaisten miesvaltaisten alojen tarjoamiin mahdollisuuksiin (England 2010). Kotipaikkakunnan elinkeinorakenteen voi nähdä historiallisesti kerrostuneena ”sosiaalisuoritusmaismana”, joka vaikuttaa eri tavoin miesten ja naisten käsityksiin heille mahdollisista koulutus- ja urapoluista. Näin teollisuuspaikkakunnilla kasvaneet naiset voivat olla valmiimpia hakeutumaan miesvaltaisille aloille, kun taas miesten osalta suuressa kaupungissa kasvaminen tuottaisi suuremman valmiuden hakeutua naisvaltaisille aloille.

Asuinpaikan merkitys näkyi miesten osalta myös siten, että miehillä epätyypillinen koulutusvalinta oli yleisempää heillä, jotka olivat muuttaneet koulutuksensa vuoksi uudelle paikkakunnalle. Muuton taustalla voi olla haluttu koulutus ja sen saatavuus. Miesten muuttovalmiuteen ja heidän epätyypillisiin koulutusvalintoihin voi toisaalta kytkeytyä samoja taustatekijöitä, erityisesti valmius ”valita toisin” kuin oma kaveriporukka.

### **Samaa sukupuolta oleva vanhempi erityisen tärkeä roolimalli**

Nuorten vanhempien koulutustaustan havaittiin olevan yhteydessä sekä nuorten epätyypillisiin että tyypillisiin valintoihin. Nuoren samaa sukupuolta olevan vanhemman tekemä epätyypillinen koulutusvalinta lisäsi nuoren hakeutumista epätyypilliselle alalle, kun taas vastakkaisen sukupuolen vanhemman epätyypillinen vähensi hakeutumista. Miehillä isän epätyypillisen valinnan vaikutus oli sitä vahvempi, mitä menestyneempi isä oli taloudellisesti.

Vanhemmilla on suuri merkitys, ja tulokset tukevat tältä osin sosiologis-feministisessä sukupuolen tutkimuksessa esitettyjä ajatuksia sukupuolittuneiden toimintamallien välittymisestä nuorille sukupuolittuneen kasvatuksen ja yhteiskunnallisten vaikutteiden kautta (Moen ym. 1997). Näin ollen oman sukupuolen edustajien epätyypillisiin koulutus- ja urapolkuihin tutustuminen voisi murtaa sukupuolittuneita koulutusvalintoja, ja rohkaista nuoria hakeutumaan heitä kiinnostaville aloille, vaikka ne olisivat omalle sukupuolelle epätyypillisiä.

### **Epätyypilliset valinnat ajoittuvat eri ikävuosille naisilla ja miehillä**

län havaittiin olevan yhteydessä koulutusvalinnan epätyypillisyyteen. Miehillä ikä oli selvästi voimakkain epätyypillistä koulutusvalintaa ennustava tekijä, ja naisilla ikä oli tärkeä tekijä vaikakakaan ei yhtä merkittävä kuin miehillä. Samoin naisilla ja miehillä eri ikävuodet nousivat merkittäviksi. Miehillä 15- ja 16-vuotiaana tehdyt koulutusvalinnat olivat vähiten epätyypillisiä, minkä jälkeen epätyypilliset valinnat yleistyivät siten, että yli 21-vuotiaat miehet tekivät eniten epätyypillisiä valintoja. Naisilla 17- tai 18-vuotiaana tehdyt valinnat olivat selvästi yleisemmin epätyypillisiä kuin 15–16 -vuotiaana tehdyt, ja 17–18-vuotiaana naiset tekivät erityisesti luonnontieteiden alalle suuntautuvia valintoja. Toisaalta naisilla 19–20-vuotiaana tehdyt valinnat olivat harvemmin epätyypillisiä kuin 15–16-vuotiaana.

Miesten osalta epätyypillisten valintojen yleistyminen iän myötä saattaa kertoa sukupuolisteereotyypin ajattelun erityisestä voimakkuudesta 15–16-vuoden ikävaiheessa ja peruskoulun poikaporukoissa. Tällöin myöhemmin tehdyt koulutusvalinnat olisivat stereotyyppioista vapaampia, kun sukupuolen ja identiteetin yhteys ja ryhmäpaine heikenevät. Miesten epätyypillisten valintojen taustalla saattaakin olla vapautuminen ryhmäpaineesta ja siihen liittyvistä stereotyyppisistä käsityksistä niin ajassa (ikä) kuin paikassa (uudelle paikkakunnalle muuttaminen).

Toisaalta mikäli naisvaltaiset ammatit ovat miesvaltaisia huonompia palkkaukseltaan ja työoloiltaan, niin miehet voivat vältellä niihin hakeutumista myös materialistisista syistä (England 2010). Vanhempien miesten epätyypillisten valintojen taustalla voi vaikuttaa myös koettu koulutusmahdollisuuksien rajautuminen ja kouluttautumiseen voimakkaasti kannustava hyvinvointivaltiojärjestelmä. Tällöin naisvaltaiset sosiaali- ja terveystalojen koulutukset voivat edustaa osalle sinne myöhemmällä iällä hakeutuneista miehistä pakon edessä tehtyä koulutusvalintaa toimeentulon turvaamiseksi.

Naisten osalta epätyypillisten valintojen ajoittumista voidaan selittää niin sosialisointien, koulutusjärjestelmän rakenteen kuin kustannusten ja hyötyjen laskelmoinnin näkökulmasta. Kiinnostus miesvaltaiselle alalle hakeutumiseen ja uskomukset omasta pärjäämisestä miesvaltaisessa ympäristössä voivat muodostua jo lapsuuden ja nuoruuden sosialisointikokemuksissa. Tätä näkemystä tukee laaja sosiologinen tutkimuskirjallisuus, joka käsittelee naisten haasteita miesvaltaisissa koulutus- ja työympäristöissä sekä johtotehtävissä (esim. Denissen 2010; Mavin & Grandy 2016). Toisaalta kyse voi olla koulutusjärjestelmän sertifioimasta osaamisesta teknisten alojen edellyttämässä matemaattis-luonnontieteellisissä oppiaineissa: mikäli nuori ei ole saavuttanut tätä osaamista peruskoulussa tai lukiossa, kynnys sen hankkimiseksi myöhemmin on suurempi. Naisten kokemat paineet perheen ja työn yhteensovittamisesta voivat puolestaan ohjata myöhäisempiä koulutusvalintoja naisvaltaisille aloille.

### **Muun kuin suomen- tai ruotsinkieliset nuoret valitsevat useasti naisvaltaisia sosiaali- ja terveystalojen koulutuksia**

Muun kuin suomen tai ruotsin puhuminen äidinkielenä näyttää vaikuttavan nuorilla naisilla ja miehillä eri tavoin. Muuta äidinkieltä puhuvien miesten havaittiin valitsevan useammin omalle sukupuolelle epätyypillisesti, eli he suuntautuvat perinteisesti naisvaltaisille aloille. Naisilla muun-kielisyys havaittiin vähentävän epätyypillisen alan valitsemista, ja heidän koulutusvalintansa kohdistuivat muutoinkin voimakkaasti naisvaltaisille aloille. Näiden havaintojen perusteella olisi jatkossa tärkeää tarkastella sitä, miten suomalainen peruskoulu kohtelee muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia oppilaita. Samoin huomiota tulisi kiinnittää myös sosiaali- ja terveystalojen työoloihin ja arvostukseen yhteiskunnallisessa työnjaossa.

Ruotsinkielisten nuorten havaittiin tekevän suomenkielisiä nuoria vähemmän omalle sukupuolelleen epätyypillisiä valintoja. Havaitut vaikutukset olivat riippumattomia vanhempien työmarkkina-asemasta, paikkakunnan koosta tai roolimallivaikutuksista.

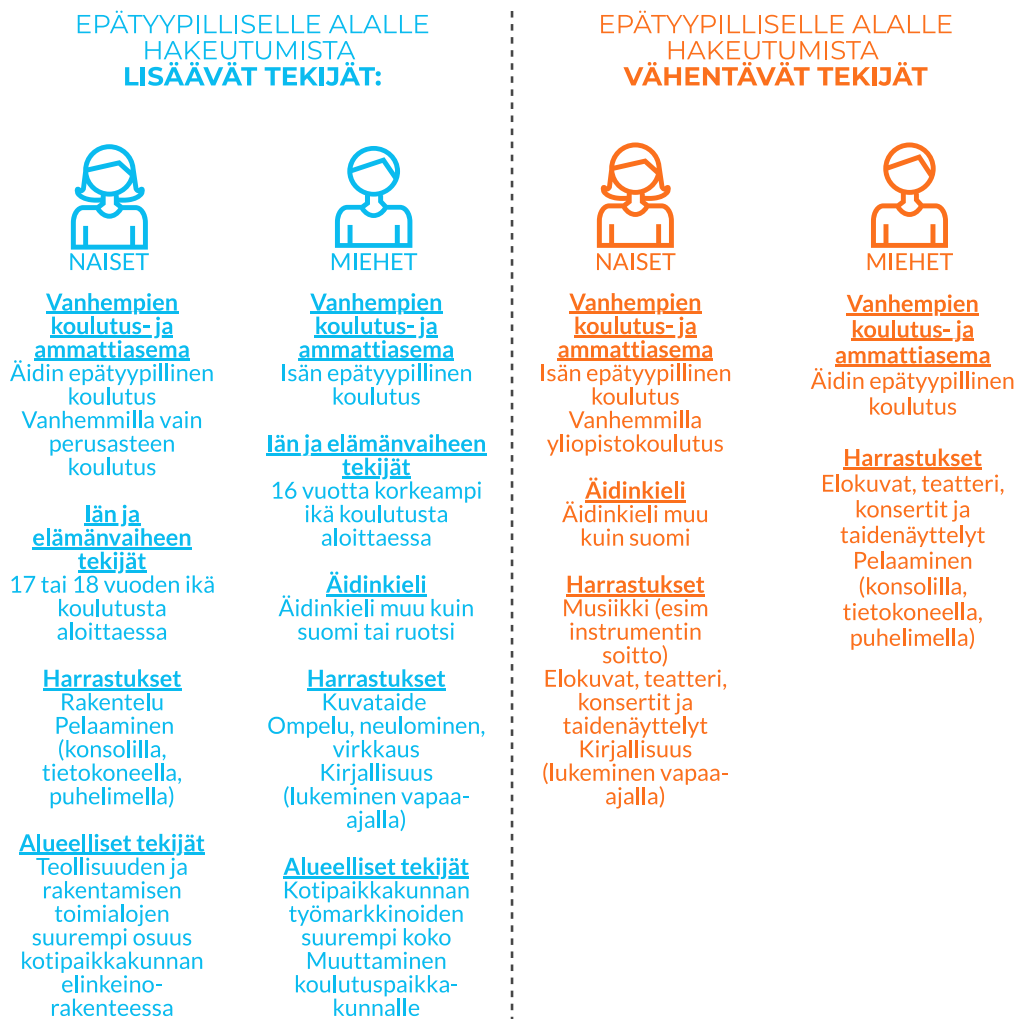
### **Harrastuneisuus kytkeytyy nuorten ammatillisiin koulutusvalintoihin**

Nuorten vapaa-ajanviettotavoilla havaittiin olevan yhteyksiä nuorten ammatillisiin koulutusvalintoihin. Miesten keskuudessa kuvataideharrastus, kirjojen lukeminen vapaa-ajalla sekä ompeleminen, neulominen ja virkkaus ennustivat hakeutumista naisvaltaiselle alalle. Naisilla taas rakentelu, nikkarointi, huoltaminen ja tuunaus olivat yhteydessä epätyypilliseen alavalintaan, samoin kuin tietokone- ja konsolipelien pelaaminen. Miehillä pelaaminen sen sijaan vähensi hakeutumista epätyypilliselle alalle. Naisilla tekstiilikäsityöt sekä liikuntaharrastukset havaittiin olevan yhteydessä naisvaltaisen alan valintaan. Miehillä taas rakentelu, nikkarointi, huoltaminen ja tuunaus sekä videopelien pelaaminen ennustivat hakeutumista miesvaltaiselle alalle. Vapaa-ajanvieton kytkeytymistä koulutusvalintoihin voidaan selittää sosiologisesta näkökulmasta (Xu & Hampden-Thompson 2011; Kallunki & Purhonen 2017), ja nuorten vapaa-ajanvieton monipuolistamisella voisi olla koulutusvalintojen sukupuolittumista purkavia vaikutuksia.

## Epätöyppillisten ammatillisten koulutusvalintojen taustalla rakenteellisia, alueellisia ja yksilötason tekijöitä

Hankkeessa saadut tutkimustulokset osoittavat, että ammatillisella toisella asteella nuorten hakeutumista omalle sukupuolelle epätöyppilliselle alalle selittävät niin rakenteelliset, alueelliset, kuin yksilön omaan elämään liittyvät tekijät. Yksilötason tekijöistä tärkeiksi nousivat vanhempien koulutus- ja ammattiasema, ikään ja elämänvaiheeseen liittyviä tekijöitä, muu äidinkieli kuin suomi tai ruotsi sekä oma vapaa-ajan harrastuneisuus.

Yhteistä nuorilla miehillä ja naisilla oli, että samaa sukupuolta oleva vanhempi oli merkittävä roolimalli, kun taas vastakkaisen sukupuolen vanhemman epätöyppillinen valinta ei kannustanut nuorta epätöyppilliseen valintaan. Myös perinteisiä käsityksiä tyttöjen ja poikien harrastuksista ylittävät vapaa-ajan aktiviteetit olivat yhteydessä sekä naisilla että miehillä epätöyppilliselle alalle hakeutumiseen. Ikä puolestaan ennusti erityisesti miehillä epätöyppillistä alavalintaa ja vanhemmat miehet hakeutuivat useammin epätöyppilliselle alalle. Paikkakunnalta poismuutto kytkettiin miehillä epätöyppillisiin koulutusvalintoihin, samoin kuin työmarkkinoiden koko. Naisilla taas kotipaikkakunnan elinkeinorakenteella havaittiin olevan yhteyttä epätöyppillisiin koulutusvalintoihin. Naisilla vanhempien koulutustason nousu vähensi epätöyppilliselle alalle hakeutumista. Kuvioon 3 on koottu keskeiset epätöyppilliselle alalle hakeutumiseen yhteydessä olevat tekijät.



Kuvio 3. Keskeiset valintoja ohjaavat tekijät.

**1. Koulutusvalintojen sukupuolen mukaisen eriytymisen purkamisessa perusasteen koulutus ja sitä koskevat toimet ovat avainasemassa.** Nuoret tekevät sukupuolittuneita valintoja erityisesti siirtyessään perusasteelta ammatilliselle toiselle asteelle, joten mielikuvien ja käsitysten luominen sekä kannustus itseä kiinnostavalle alalle on keskeistä jo peruskoulussa. Peruskoulussa nuorille tulee kehittyä mielikuva ja näkemystä siitä, että eri ammateissa ja työtehtävissä voi toimia yksilöllisten valintojen mukaisesti sukupuolesta riippumatta. Osana opetusta ja opinto-ohjausta nuorille ja heidän vanhemmilleen tulee jakaa tietoa koulutuksen ja työelämän sukupuolittumisesta, siihen vaikuttavista tekijöistä ja sukupuolittumisen seurauksista, jotta nuoret voivat tehdä entistä tiedostavampia valintoja. Luokan- ja aineenopettajakoulutuksen on annettava tuleville opettajille valmiudet ja motivaatio jakaa mainittua tietoa oppilaille ja heidän vanhemmille. Koulujen tulee tehokkaasti purkaa toimintatapoihin ja koulukulutukseen isostuneita sukupuolittumista tuottavia tekijöitä, kuten mielikuvia ”tyttöjen ja poikien oppiaineista”.

**2. Poikien ja nuorten miesten koulutus- ja uranäkymien monipuolistamiseen tulee kehittää keinoja.** Poikien ja nuorten miesten epätyypillisten valintojen kirjo on suppeampi kuin tyttöjen ja nuorten naisten, vaikka epätyypillisten valintojen yleisyys on samaa tasoa. Miehen stereotyyppisen roolimallin murtaminen osana perusasteen opetusta tulee ottaa omaksi toimenpidekokonaisuudekseen. Laadullisen tutkimuksen keinoin on selvitettävä, mitkä konkreettiset tekijät yhdenmukaistavat ja kaventavat poikien valintoja, jotta tekijöihin voidaan tarttua.

**3. Alueellisen elinkeinoelämän ja koulujen on tehtävä jatkossa strategisempaa yhteistyötä stereotyyppisten ammattikäsitusten purkamiseksi.** Tulosten mukaan alueen elinkeinorakenteella ja työmarkkinoiden koolla on yhteys nuorten valintojen sukupuolittumiseen. Työelämän toimijoiden, sekä työpaikkojen että työelämän edustajien, on kannettava oma vastuunsa tarjota nuorille monipuolisia ammatillisia roolimalleja ja kehittää työpaikkakulttuureja avoimiksi ja turvallisiksi kaikille sukupuolille. Tuleville maakunnille voisi antaa strategisen yhteistyön koordinaatiotehtävän. Alueen ja elinkeinorakenteen merkitys tulee ottaa sukupuolittumista koskevissa jatkotutkimuksissa huomioon ilmiön nykyistä paremmaksi ymmärtämiseksi.

**4. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuville nuorille naisille on tarjottava erityistä tukea koulutusvalintojen tekemiseen.** Tulosten mukaan muun kielisten nuorten koulutusvalinnat poikkeavat suomen- ja ruotsinkielisten valinnoista siten, että miehet tekevät tavallista useammin ja naiset tavallista harvemmin epätyypillisiä valintoja. Koko ryhmän koulutusvalinnat suuntautuvat kapeasti muutamiin naisvaltaisiiin tai sukupuolijakaumaltaan sekoittuneisiin liiketalouden ja sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksiin. Muun kielisten naisten koulutusvalintojen monipuolistaminen ja sitä kautta uusien roolimallien tarjoaminen tälle ryhmälle on tulevaisuuden segregaaation syvenemisen näkökulmasta ensiarvoista, ja heidän koulutusvalintojensa tukemiseen olisi syytä osoittaa erityistä ohjausresurssia.

**5. Perusopetuksessa olevan ikäluokan monipuolista ja sukupuolisidoksetonta vapaa-ajan- ja harrastustoimintaa tulee tukea sekä koulujen kautta että koulujen ulkopuolella.** Omaehtoisella harrastuneisuudella havaittiin olevan yhteys koulutusvalintoihin ja niiden sukupuolittumiseen. Tyttöjen kohdalla teknisen työn ja tietotekniikan opetuksen ja kerhotoiminnan lisääminen voisi lisätä tyttöjen hakeutumista miesvaltaisille aloille. Poikien kohdalla naisennemistöisille aloille hakeutumista voitaisiin puolestaan tukea panostamalla kuvataiteiden ja tekstiilityön opetukseen ja kerhotoimintaan.



## Viitteet

Bergholm, T. 2011. Työyhteiskunta ja sukupuolijärjestelmän muutos 1945-2008. Teoksessa K-M. Hytönen & E. Koskinen-Koivisto (toim.) Työtä tekee mies, nainen. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.

Bieri, F., C. Imdorf, R. Stoilova & Boyadjieva, P. 2016. The Bulgarian educational system and gender segregation in the labour market. *European Societies* 18 (2).

Denissen, A. 2010. The right tools for the job: constructing gender meanings and identities in the male-dominated building trades. *Human Relations* 63 (7).

England, P. 2010. The gender revolution: uneven and stalled. *Gender and Society* 24 (2).

European Institute for Gender Equality 2017. Gender segregation in education, training and the labour market. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States. Draft Report.

Euroopan komissio 2009. Gender segregation in the labour market. Root causes, implications and policy responses in the EU. European Commission's Expert Group on Gender and Employment.

Euroopan komissio 2015. Opinion on how to overcome occupational segregation. Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men 2015.

Kallunki, J. & Purhonen, S. 2017. Intergenerational transmission of cultural capital in Finland. *Research on Finnish Society* 10 (1).

Lipponen, P. (toim.) 2006. Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa: Nainen työelämässä. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Mavin, S. & Grandy, G. 2016. Women elite leaders doing respectable business femininity: how privilege is conferred, contested and defended through the body. *Gender, Work and Organization* 23 (4).

Moen, P., M. A. Erickson & Dempster-McClain, D. 1997. Their mother's daughters? The intergenerational transmission of gender attitudes in a world of changing roles. *Journal of Marriage and the Family* 59 (May).

Närvi, J. 2014. Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Tutkimus 122. Helsinki: THL.

Smyth, E. & Steinmetz, S. 2008. Field of study and gender segregation in European labour markets. *International Journal of Comparative Sociology* 49 (4-5).

Steinmetz, S. 2012. The contextual challenges of occupational sex segregation: deciphering cross-national differences in Europe. Wiesbaden: VS Verlag.

Xu, J., & Hampden-Thompson, G. 2011. Cultural reproduction, cultural mobility, cultural resources, or trivial effect? A comparative approach to cultural capital and educational performance. *Comparative Education Review* 56.

## Lisätietoja:

**Tutkija Virve Murto**  
virve.murto@otus.fi

**Projektipäällikkö Alina Inkinen**  
alina.inkinen@otus.fi

Lisätietoja: <https://purkutalkoot.wordpress.com>

## Purkutalkoot toteutetaan osana valtioneuvoston vuoden 2017 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

### Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Opetusneuvos Sanna Hirsivaara  
OKM, Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, Kärkihankeryhmä (KÄR)  
sanna.hirsivaara@minedu

**Purkutalkoot**  
Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregaation purkaminen



NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.  
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO



VALTIONEUVOSTON  
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA  
[www.tietokayttoon.fi](http://www.tietokayttoon.fi)